

# תוכנית הלימודים בעולם הערבים והאסלאם לכיתות י-י"ב לבית הספר העל-יסודי הממלכתי והממלכתי דתי | ירושלים

משרד החינוך  
המזכירות הפדגוגית  
אגף שפות  
הפיקוח על הוראת הערבית ועולם הערבים והאסלאם



## תוכן העניינים

6	התאמת תוכנית הלימודים למדיניות הלמידה המשמעותית.....
7	מבוא .....
8	רציונל והנחות יסוד .....
8	אוכלוסיית היעד.....
9	מטרת-על .....
9	מטרות כלליות.....
10	עקרונות פדגוגיים .....
11	ארגון הנושאים .....
12	מפרט התכנים ומטרות אופרטיביות .....
12	יחידה ראשונה: מבוא להכרת האסלאם .....
18	יחידה שנייה: מדינות האזור .....
26	יחידה שלישית: עבודת חקר .....
27	יחידות רביעית וחמישית: כיתות ומיעוטים וסוגיות נבחרות מעולם האסלאם.....
32	דרכי הוראה-למידה.....

33	..... דרכי הערכה
34	..... מטלות ביצוע / משימות אותנטיות ורלוונטיות
35	..... תלקיט (פורטפוליו) / תלקיט כתוב או מתוקשב
36	..... עבודת חקר
37	..... בחנים ומבחנים
38	..... נספח: אתרי אינטרנט מומלצים
39	..... ביבליוגרפיה

## חברי ועדת המשנה של תוכנית הלימודים

- סיגלית שושן** - מפמ"ר ערבית ועולם הערבים והאסלאם, משרד החינוך
- שי דרורי** - מדריך ארצי לתחום עולם הערבים והאסלאם ומורה בתיכון "אחד העם", פתח תקוה
- עידית בר** - ממונה על תכנון קוריקולרי, אגף שפות, משרד החינוך
- ד"ר ישראל בן-דור** - מורה בתיכון משגב, משגב
- גיל חנן** - מורה בבית הספר הריאלי, חיפה
- שירי גלוסקא** - מורה בתיכון אוסטרובסקי, רעננה
- ד"ר דלית אטרקצ'י** - מדריכה ארצית לתחום עולם הערבים והאסלאם עד תחילת שנת 2013

## חברי ועדת המקצוע בערבית ובעולם הערבים והאסלאם (משנת 2013)

- פרופ' אליעזר שלוסברג - יו"ר** - אוניברסיטת בר אילן
- גב' סיגלית שושן** - מפמ"ר ערבית ועולם הערבים והאסלאם, משרד החינוך
- פרופ' אייל זיסר** - אוניברסיטת תל אביב
- ד"ר אלון פרגמן** - אוניברסיטת בן גוריון
- ד"ר בסיליוס בווארדי** - אוניברסיטת בר-אילן ומכללת אורנים
- ד"ר נעמה בן-עמי** - אוניברסיטת בר-אילן
- גב' עידית בר** - ממונה על תכנון קוריקולרי, אגף שפות, משרד החינוך
- מר שי דרורי** - מדריך ארצי של "עולם הערבים והאסלאם", מורה בתיכון "אחד העם", פתח תקוה.
- גב' רות בן אבי** - מורה בתיכון מור מכבים-רעות ומדריכה ארצית לתקשוב
- גב' אביטל הורן** - מדריכה ארצית, חמ"ד
- מר בני אליאש** - מורה בתיכון האקדמיה ותיכון תל"י בית חינוך, ירושלים ומדריך מרכז מנח"י
- גב' תקוה וילמובסקי** - מדריכת "יא סלאם"
- מר אילן רובין** - מדריך מרכז לערבית, מחוז מרכז; אוניברסיטת תל-אביב
- מר עפר אפרתי** - האוניברסיטה העברית, ירושלים
- מר דורון סקאל** - מנהל אגף החינוך בעיריית חיפה

## ייעוץ אקדמי לתוכנית הלימודים:

פרופ' אייל זיסר - אוניברסיטת תל אביב

קריאה והערות:

גב' צילה מירון-אילן - מ"מ אגף שפות (עד חודש מאי 2014), משרד החינוך

מר משה זעפרני - מנהל אגף שפות, משרד החינוך

## ייעוץ אקדמי לתוכנית הלימודים עד סוף שנת 2012:

פרופ' מאיר בר-אשר - האוניברסיטה העברית, ירושלים

פרופ' מאיר חטינה - האוניברסיטה העברית, ירושלים

פרופ' אלה לנדאו-טסרון - האוניברסיטה העברית, ירושלים

## עריכת התוכנית והבאתה לדפוס:

שי דרורי ועידית בר

## התאמת תוכנית הלימודים למדיניות הלמידה המשמעותית

התוכנית הלאומית ללמידה משמעותית נועדה לקדם למידה מעמיקה, לעודד למידה פעילה וחוויתית, חשיבה, חקר ולמידת עמיתים, ולהכשיר את התלמידים להתמודדות עם אתגרי המאה ה־21. בשנים האחרונות התחוללו תמורות טכנולוגיות, תרבותיות וחברתיות מאתגרות, המחייבות היערכות מחדשת של מסגרות ההוראה, פיתוח של חשיבה מסדר גבוה, הקניה של מיומנויות המאה ה־21, וביניהן המיומנויות הדיגיטליות. אי לכך נולד הצורך לערוך שינויים בתכנים, בדגשים, בארגון החומר ובעיקר בדרכי ההוראה וההערכה.

מסמך זה של תוכנית הלימודים 'עולם הערבים והאסלאם' מהווה את תוכנית ההלימה המתאימה בין תכני הלימוד לבין מסגרת שעות ההוראה של תחום הדעת, בהתאם למדיניות הלמידה המשמעותית.

בעוד שבשנת לימודים רגילה ישנם כ-35 שבועות לימוד, מסמך ההלימה מניח כי בשנת לימודים מתקיימת למידה בפועל במשך 30 שבועות, וזאת לאחר התחשבות בימי טיולים, אירועים ופעילויות חינוכיות. בנוסף, תוכנית ההלימה לוקחת בחשבון את החשיבות לפנות זמן ומרחב במהלך ההוראה לתהליכי למידה משמעותיים המבוססים גם על פעילות הבנייתית, למידת עמיתים ושיח דיאלוגי בין מורים ותלמידים.

התוכנית 'עולם הערבים והאסלאם' היא תוכנית בחירה לחטיבה העליונה בבתי הספר העבריים במדינת ישראל. תוכנית הלימודים הראשונה של עולם הערבים והאסלאם יצאה לאור בשנת תשס"ג.<sup>1</sup>

התוכנית מיועדת לתלמידי החטיבה העליונה המעוניינים להכיר את המזרח התיכון והמרחב הסובב את מדינת ישראל, במטרה להבין את המציאות הפוליטית, החברתית והתרבותית שבה אנו חיים.

ייחודה של התוכנית 'עולם הערבים והאסלאם' הוא בכך שהיא משלבת בין היסטוריה לבין דת ותרבות. התוכנית פותחת בפני הלומדים צוהר לעולם עשיר ודינמי, ומעניקה להם כלים להבנת המרחב התרבותי והחברתי ולהכרת תופעות ותהליכים המשפיעים על המציאות הפוליטית במזרח התיכון.

התוכנית במתכונתה הקודמת הקיפה חומר לימודי רב, וכללה היבטים של היסטוריה פוליטית, גיאוגרפיה, אומנות, מיסטיקה, סוציולוגיה ודת האסלאם על זרמיה וכיתותיה. הנושאים שנלמדו היו רחבי היקף, דבר שחייב חלוקה בין שני סוגים של תכנים: גרעין (בסיס מחייב ללימוד) והרחבה (העשרה נקודתית). חלוקה זו גרמה לסרבול בתהליכי ההוראה ולחוסר קוהרנטיות.

התוכנית הקודמת יצרה עומס תכנים לימודי רב מדי, ללא התייחסות הולמת לאוכלוסיית התלמידים המגוונת הלומדת את תחום הדעת. כמו כן, לא ניתן היה להכילה במסגרת שעות ההוראה.

הצורך בעדכון תוכנית הלימודים נבע מההתפתחויות שחלו בחקר המזרח התיכון בשני העשורים האחרונים וכן מחידושים בתחום החינוך והפדגוגיה. בתחום לימודי המזרח התיכון חלו תפניות מחקריות מעניינות: נכתבו מספר רב של ספרים ומאמרים אקדמיים המציגים זוויות חקר חדשות על המרחב הנדון בנושאים בינתחומיים, כגון: לימודי מגדר בעולם המוסלמי והערבי, לימודי חברה ודת ועוד. לכך יש לצרף את התמורות שחלו בעולם הערבי בשנים האחרונות, ולהתייחס אליהן כחלק אינטגרלי מתוכנית הלימודים.

בתחום החינוך והפדגוגיה תופס קידום החשיבה תאוצה רבה, הן בעולם והן בישראל. הוראה מפתחת חשיבה תורמת להבניית הידע של התלמידים ומסייעת להם לעבור מלמידה המדגישה זכירה ושינון ללמידה המדגישה הבנייה של ידע בדרכים משמעותיות. על מנת שתחום הדעת יהיה רלוונטי עבור הלומדים במאה ה-21, יש לטפח אסטרטגיות חשיבה שתאפשרנה להם לרכוש ידע חדש תוך הפעלת שיקול דעת, יצירתיות וביקורתיות. ידע הנלמד בצורה מפתחת חשיבה יישמר בצורה טובה יותר לאורך זמן, ויהפוך לשימושי בהקשרים שונים, גם מעבר לתהליך הלמידה המיידית, וייצור אדם שמודע יותר לסביבתו.<sup>2</sup>

בתוכנית הלימודים המעודכנת נעשו שינויים מבניים, שונו מוקדי ההוראה, צומצמו נושאים רחבי היקף ונוספו תכנים מהותיים מתחומים שונים, ובהם היסטוריה, מדעי התרבות ומדעי החברה. תכנים אלה מסייעים להבנת תופעות תרבותיות, חברתיות ופוליטיות המתרחשות במרחב המזרח התיכון. כמו כן, שולבו בתהליכי ההוראה והלמידה מיומנויות חשיבה וחקר, במטרה להפחית את תהליכי השינון, לחדד את ההבנה ולהבנות למידה משמעותית.

בכל יחידות הלימוד יש אפשרות בחירה בין נושאי לימוד שונים, זאת בנוסף לחומר החובה, דבר המעניק למורים אוטונומיה רחבה, ומסייע להם להתאים את הנלמד לאופי הייחודי ולתחומי העניין של קבוצות הלומדים השונות.

ביחידה השלישית של תוכנית הלימודים החדשה יש חובה לכתוב עבודת חקר בהיקף של יחידת לימוד אחת. עבודת החקר תורמת לפיתוח לומד עצמאי, סקרן, ובעל מכוונות וביקורת עצמית.

1 תוכנית לימודים עולם הערבים והאסלאם, ירושלים: משרד החינוך, 2003, עמ' 5.

2 חשיבה בתהליך הלמידה בעידן הידע, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים, ירושלים, תשע"א (2010), עמ' 10-12.

## רציונל והנחות יסוד

- מדינת ישראל היא חלק מהמרחב של ארצות הים התיכון והסהר הפורה, ועל כן יש חשיבות להכרת מרחב זה.
  - הכרת המזרח התיכון חשובה להבנה ולניתוח של היבטים תרבותיים וחברתיים במדינת ישראל ומחוצה לה. הבנת המזרח התיכון כמכלול מאפשרת ללומד להבין את הסביבה ולהשתלב במרחב.
  - החברה הישראלית מורכבת מקבוצות אתניות שונות, שחלקן בעלות זיקה לתרבות הערבית. הכרת התרבות הזו מאפשרת ללומדים הבנה מעמיקה של כלל החלקים בחברה הישראלית.
  - הכרת דת האסלאם על היבטיה ההיסטוריים והרעיוניים מאפשרת הבנה של יחסי הגומלין בין הדתות ובין קבוצות חברתיות-דתיות שונות.
  - יש נקודות דמיון רבות בין היהדות לאסלאם. האסלאם הושפע מהיהדות (ומהנצרות) בנקודת המבט הדתית הבסיסית שלו, במבנהו, בתורת המשפט שלו ובמנהגיו.
  - העולם בכללו, והמזרח התיכון בפרט, הפכו בעשורים האחרונים ל"כפר גלובלי" בעל מאפיינים חדשים. התקשורת, שידוד המערכות והמאפיינים החברתיים נמצאים בתהליכים של שינוי מתמיד שיש ללמוד ולהכיר.
- ניתן לשלב את לימודי עולם הערבים והאסלאם עם כל תחום דעת אחר, בדגש על לימודי השפה הערבית, גיאוגרפיה ומדעי החברה.

## אוכלוסיית היעד

קהל היעד של מסמך התוכנית 'עולם הערבים והאסלאם' כולל את המורים, את רכזי המקצוע, את המנהלים, את המדריכים, את מורי המורים ואת כותבי חומרי הלימוד ועזרי ההוראה.



## מטרת-על

מטרת תוכנית זו היא להכיר את העולם הערבי והאסלאמי מזוויות ראייה מגוונות. היכרות זו תאפשר לבוגר להיות מודע למציאות הקיימת במרחב המקומי והאזורי, וכן לנתח וליישם תובנות רחבות כאזרח פעיל.

## מטרות כלליות

- הכרת מושגי יסוד בתרבות הערבית ובדת האסלאם (עקרונותיה, כיתותיה ומוסדותיה ויחסה לבני דתות אחרות);
- הכרת אירועים היסטוריים משמעותיים בתולדות הערבים והאסלאם והבנתן של תופעות בהווה בזיקה אל העבר;
- הבנה שהמציאות הפוליטית והאתגרים שעמם מתמודדת מדינת ישראל מושפעים גם מתופעות ותהליכים שהתרחשו בעבר;
- הכרת המורשת התרבותית, הרוחנית והחומרית של מגוון הקבוצות והעמים החיים במזרח התיכון;
- הבנת חשיבותם ומרכזיותם של מרכיבי הדת והחברה השבטית במזרח התיכון;
- הכרת תולדות היהודים בארצות האסלאם ונקודות המפגש בין היהדות והאסלאם - דת ותרבות.
- טיפוח סובלנות ומתן כבוד להשקפות, מסורות ודרכי חיים של אנשים ועמים אחרים;
- פיתוח כישורי החשיבה מסדר גבוה של הלומדים תוך ניתוח והבנה של קשרי הגומלין בין עמים וחברות במזרח התיכון;
- טיפוח סקרנות ועניין להרחבת הידע בנושאים שונים הנוגעים למרחב המזרח תיכוני, מעבר לנלמד בכיתה;
- טיפוח היכולת לאתר ולאסוף מידע ממקורות מגוונים ורלוונטיים סביב נושא נתון, ולנסח שאלות חקר;
- טיפוח היכולת להציע השערות להסברת התרחשותם של אירועים שונים במזרח התיכון ולהשלכותיהם על המציאות הקיימת;
- טיפוח יכולת קריאה ביקורתית של מקורות מידע כתובים או חזותיים.

## עקרונות פדגוגיים

- לימוד על עולם הערבים והאסלאם בבתי הספר העבריים אינו מחייב את ידיעת השפה הערבית או ניתוח מקורות ראשוניים.
- ידיעת השפה הערבית, הגם שאינה חובה, יכולה לסייע ללומדים לבנות תמונה רחבה יותר של המרחב, וליצור זיקות בין שני תחומי הדעת.
- הדגשת הרלוונטיות והאקטואליות של תחום הדעת עבור התלמידים: בבחירת נושאי הלימוד נשקלה השאלה האם הנושא מהותי להבנת תחום הדעת ועד כמה הוא מאפשר יצירת הקשרים אל עולמם של הלומדים. עקרון הרלוונטיות חשוב, משום שהוא הופך את הלמידה למשמעותית ומאפשר שילוב נושאים אקטואליים בתוכנית הלימודים.
- התוכנית בנויה על פי גישה אופקית-נושאית (לעומת גישה אנכית-כרונולוגית-התפתחותית). לפיכך, התכנים מאורגנים סביב סוגיות ורעיונות מרכזיים ולא לפי סדר כרונולוגי.
- הנושאים בנויים בצורה של רבדים: הכרת המרחב הגיאוגרפי, החברתי וההיסטורי, ומעליו רבדים של דת, פוליטיקה והמרחב הגיאופוליטי. זאת, תוך הצגת הנושאים מנקודות ראות שונות.
- בתוכנית יש פרקי בחירה לצד פרקי חובה. כך מתאפשר למורים להפעיל שיקול דעת בבחירת הנושאים בהתאם לאוכלוסיית תלמידיהם.
- פיתוח תהליכי חשיבה: בתהליך ההוראה-למידה ייעשה שימוש מושכל באסטרטגיות חשיבה כמו: שאילת שאלות, בניית טיעונים, עריכת השוואות, התמצאות בציר הזמן, יישום הידע, מיון, איתור ואיסוף מידע, הבחנה בין מקורות מידע שונים, קריאה ביקורתית, ניתוח טקסטים, הסקת מסקנות ועוד.

## ארגון הנושאים:

### יחידה ראשונה - מבוא להכרת האסלאם

יחידה זו כוללת שלושה פרקים (מחמד וראשית האסלאם, התפתחות דת האסלאם ועידן הח'ליפות / עידן האימפריות). הפרקים כוללים מספר נושאים הנלמדים להעשרה (ללא חובת היבחנות). בפרק 'עידן הח'ליפות / עידן האימפריות' יושם דגש על המושגים המרכזיים של הפרק.

### יחידה שנייה - מדינות האזור

יחידה זו כוללת שלושה פרקים על מדינות באזור המזרח התיכון (מצרים, איראן ותורכיה), כשבתוכם נושאי חובה ונושאים להעשרה (ללא חובת היבחנות), וכן פרק רביעי שבו נלמדים מושגים מרכזיים הנוגעים לאחת מבין המדינות הבאות: סוריה ולבנון או: ירדן, ערב הסעודית ומדינות המפרץ.

### יחידה שלישית - עבודת חקר

ביחידה זו נדרשים התלמידים לכתוב עבודת חקר המבטאת את ידיעותיהם בתחום האסלאם והמזה"ת, והכוללת מקורות מחקר אקדמיים בתחום הדעת. נושא העבודה נתון לבחירת התלמיד ולאישור המורה והפיקוח על תחום הדעת. עבודת החקר תלווה בהנחיה אישית של המורה לאורך שלבי העבודה. פירוט הדרישות של עבודת החקר יופיע בהמשך.

### יחידות רביעית וחמישית - כיתות ומיעוטים; סוגיות נבחרות מעולם האסלאם

יחידות אלה כוללות שני פרקים נרחבים ומושגים (כיתות ומיעוטים; סוגיות נבחרות מעולם האסלאם). הפרק השלישי, אמנות וספרות בעולם האסלאם, הוא להעשרה (ללא חובת היבחנות). בתוך הנושאים השונים בפרקים יש תתי נושאים הניתנים לבחירה.

## מפרט התכנים

### יחידה ראשונה - מבוא להכרת האסלאם (90 ש"ש)

ביחידה זו שלושה פרקים:

- ✓ מחמד וראשית האסלאם (30 ש"ש)
- ✓ התפתחות דת האסלאם (30 ש"ש)
- ✓ עידן הח'ליפות/ עידן האימפריות (30 ש"ש)

#### מטרות אופרטיביות:

#### התלמידים:

- יכירו את מיקום חצי האי ערב במרחב, את חלוקת המזרח התיכון למדינות ואת גבולותיהן אז והיום.
- יתוודעו לממלכות בחצי האי ערב בעת הופעת האסלאם ולמאבקים ביניהן.
- יכירו את מבנה החברה השבטית בחצי האי ערב, את חשיבות המשפחה וקשרי הדם, ואת הפולחנים הדתיים בתקופת הג'אהליה.
- יכירו את חשיבות העיר מכה ואת מעמדה של משפחת האשם בעיר.
- יבינו את הרקע החברתי, התרבותי, הגיאוגרפי, ההיסטורי והדתי שממנו "צמח" מחמד.
- יכירו את דמותו של מחמד כמנהיג דתי ופוליטי.
- יכירו את דת האסלאם כדת הלכה - את ראשיתה ואת מצוות היסוד שלה.
- יכירו את הגורמים לפילוג בדת האסלאם והשלכותיו.
- יכירו מאורעות היסטוריים עיקריים שהתרחשו באותה עת.
- יכירו את מוסד הח'ליפות וחשיבותו.
- יכירו דמויות מפתח של ח'ליפים בתקופות השונות.
- יכירו את השינויים החברתיים שחלו באימפריה המוסלמית.

נושאי הלימוד: יחידה ראשונה	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p><b>מחמד וראשית האסלאם</b> (30 ש"ש)</p> <p><b>תקופת הג'אהליה:</b>            ✓ חצי האי ערב            ✓ מכה            ✓ חברה, דת ומנהגים</p> <p><b>מחמד נביא האסלאם</b>            ✓ ביוגרפיה            ✓ מחמד כדמות היסטורית ודתית            ✓ זיהוי הקשר בין עוצמה דתית לכוח פוליטי.</p> <p><b>גיבוש האומה האסלאמית: מהג'רה ועד מות הנביא</b>            ✓ מחמד כמנהיג            ✓ עֶהְד אַלְאֻמָה            ✓ מלחמות הנביא - מהלכן וחשיבותן            ✓ מות מחמד ובעיית הירושה</p> <p><b>להעשרה (ללא חובת היבחנות) -</b> נשותיו של מחמד</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ג'אהליה</li> <li>• נֶאֱד אַלְבְּנָאָת (קבורת הבנות החיות)</li> <li>• הכעבה</li> <li>• האימפריה הביזנטית</li> <li>• האימפריה הסאסאנית</li> <li>• שנת הפיל</li> <li>• חניף</li> <li>• חותם הנביאים</li> <li>• לוח השנה המוסלמי</li> <li>• מכה</li> <li>• אסרא' ומעראג'</li> <li>• תְּדִיבָה</li> <li>• עאישה</li> <li>• סורת אלעלק (טיפת הדם הקרושה - 96)</li> <li>• אמָה</li> <li>• הַגְ'רָה</li> <li>• עהד אלאמָה</li> <li>• קרב בדר (624)</li> <li>• קרב אֶחְד (625)</li> <li>• קרב השוחה (627)</li> <li>• מלחמות הרדָה</li> <li>• בני חסות (אַהֶל אַל דְ'מָה)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- שימוש במפות דינמיות ואינטראקטיביות וכן בכלי google earth המייצג מידע גאוגרפי רב-ממדי ומאפשר חיפוש מקומות על פני הגלובוס, וזאת לשם קבלת תמונה גיאוגרפית ומדינית על המזרח התיכון: מיקומו על מפת העולם, מיקום חצי האי ערב במרחב, אקלים, חלוקת המזדה"ת למדינות - אז והיום;</li> <li>- <b>מפות</b> של המזרח התיכון;</li> <li>- עריכת השוואה בין מאפייני הפולחן הפגאני בתקופת הג'אהליה למאפייני האסלאם המונותיאיסטי;</li> <li>- הכרת מבנה החברה השבטית - החברה הבדווית, חשיבות המשפחה וקשרי הדם;</li> <li>- <b>השליח</b> - סרט בחלקים אודות הביוגרפיה של הנביא מחמד;</li> <li>- לתלמידים מתקדמים: מאפייני החברה הבדווית כיום;</li> <li>- דיון: מה איפשר את שינוי מעמדו של מחמד ואת עליית האסלאם?</li> <li>- היכרות עם תחנות שונות בחיי מחמד: העיר מכה ומעמדה של משפחת האשם בעיר, ילדותו ונערותו, מסחר מסורות שונות על מחמד, כולל המסע הלילי והעלייה לשמיים, ועד לקבלת הנבואה והמעבר מפולחן פגאני לאמונה באל אחד;</li> <li>- דיון ביחסו של מחמד ליהודים במדינה;</li> <li>- דיון בסיבות להגירת מחמד ממכה למדינה;</li> </ul>	

נושאי הלימוד: יחידה ראשונה	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p><b>מחמד וראשית האסלאם</b> (30 ש"ש) (המשך)</p>			<ul style="list-style-type: none"> <li>- דיון במניעים למלחמות בתקופת מחמד ומלחמות הרדף אחרי מותו;</li> <li>- צפייה בפרק מהסדרה "היה היה" על עליית האסלאם (מדקה 07:00);</li> <li>- <b>לתלמידים מתקדמים:</b> עמידה על ההבדלים בין מקורות המידע השונים על מחמד (ביוגרפיות, מסורות מפי חברי הנביא, ועוד);</li> <li>- <b>לתלמידים מתקדמים:</b> השוואה בין הגישה של המחקר המערבי לבין הגישה המסורתית של האסלאם לגבי פועלו של הנביא מחמד;</li> </ul>

נושאי הלימוד: יחידה ראשונה	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p><b>התפתחות דת האסלאם (30 ש"ש)</b></p> <p>✓ עיקרי האסלאם - אמונה ופולחן:  קוראן ופרשנותו, החדית', מצוות היסוד, הג'יהאד</p> <p><b>פילוגים ושינויים:</b></p> <p>✓ הח'וארג' - הפלג הראשון  ✓ השיעה - תולדות, מאפיינים, מסורות ומנהגים, ההלכה השיעית.</p> <p><b>להעשרה (ללא חובת היבחנות)</b></p> <p>- אסכולות ההלכה (מַדְ'הַב), יחס האסלאם לדתות אחרות, מעמד האישה באסלאם</p>	<p><b>ההלכה המוסלמית (השריעה)</b></p> <p>✓ עיקרי האסלאם - אמונה ופולחן:  קוראן ופרשנותו, החדית', מצוות היסוד, הג'יהאד</p> <p><b>פילוגים ושינויים:</b></p> <p>✓ הח'וארג' - הפלג הראשון  ✓ השיעה - תולדות, מאפיינים, מסורות ומנהגים, ההלכה השיעית.</p> <p><b>להעשרה (ללא חובת היבחנות)</b></p> <p>- אסכולות ההלכה (מַדְ'הַב), יחס האסלאם לדתות אחרות, מעמד האישה באסלאם</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• מצוות היסוד (אֶרְכָּאן אלאֶסְלָאם)</li> <li>• ג'האד</li> <li>• שְהִיד</li> <li>• סִיְרָה</li> <li>• עֶאשִׁירָא</li> <li>• "מדע האנשים"</li> <li>• שורשי ההלכה / שורשי החוק (אצול אלפקה)</li> <li>• קאדי</li> <li>• מופתי</li> <li>• ח'וארג'</li> <li>• קרב כרבלא</li> <li>• "המאה השיעית"</li> <li>• האמאם הנעלם</li> <li>• שלטון אנשי הדת (ולאית-י פקיה)</li> <li>• קרב הגמל</li> <li>• קרב צפין</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- איזכור הפולחן הג'אהלי שהיה במכה והדמויות האליליות המרכזיות;</li> <li>- <b>מערך שיעור חמש מצוות האסלאם;</b></li> <li>- <b>סרטון על הקוראן;</b></li> <li>- <b>מערך שיעור על הקוראן;</b></li> <li>- עריכת השוואה בין העלייה לרגל למכה אז והיום;</li> <li>- <b>יומן חג' ממכה 2013;</b></li> <li>- <b>מאמר</b> - החשיבות הכלכלית של העלייה לרגל למכה;</li> <li>- <b>מערך שיעור על חג הקורבן;</b></li> <li>- דיון בשורשי המחלוקת בין הסונה לשיעה;</li> <li>- עמידה על ההבדלים ההלכתיים העיקריים בין הסונה והשיעה;</li> <li>- <b>מצגת - תמורות בהיסטוריה של השיעים;</b></li> <li>- ביקור במסגד;</li> <li>- עריכת השוואה בין הסונה, החדית' והסירה;</li> <li>- ביקור במוזיאון האסלאם בירושלים;</li> <li>- צפייה ב<b>כתבה</b> בערוץ 10 על נקמת דם;</li> <li>- הבנת מקומן של המצוות בחיי האדם המאמין;</li> <li>- לתלמידים מתקדמים: השוואה בין סיפורים המופיעים בקוראן לבין הטקסט המקראי, כמו למשל: סיפור יוסף ואחיו.</li> <li>- לתלמידים מתקדמים: הרחבת החומר הנלמד על דת האסלאם, על עיקריה ומורכבותה; ניתן לקיים דיון על השפעת תהליכי הגלובליזציה במזה"ת על החברה המוסלמית המסורתית.</li> </ul>

נושאי הלימוד: יחידה ראשונה	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p>התפתחות דת האסלאם (30 ש"ש) (המשך)</p>			<p>- לתלמידים מתקדמים: עריכת השוואה בין אסכולות ההלכה ופרשנויות המשפט ואופן התייחסותן לסוגיות שונות מחיי המוסלמי בעבר ובהווה;</p> <p>- לתלמידים מתקדמים: דיון ביחסים בין הסונים לשיעים כיום.</p>
<p>עידן הח'ליפות / עידן האימפריות (30 ש"ש)</p>	<p>✓ "ירושת" הנביא: מהו ח'ליפה?          ✓ מוסד הח'ליפות - אלח'לפאא'          "א(ל)-ראשדון" ["הח'ליפים ישרי הדרך"], בית אומיה ובית עבאס.</p> <p>✓ דמויות מפתח:          יש לבחור ח'ליף אחד, השאר - להעשרה (ללא חובת היבחנות):          ✓ עמר אבן אלח'טאב (א(ל)-ראשדון)          ✓ עלי בן אבי טאלב (א(ל)-ראשדון)          ✓ מעאויה בן אבי ספיאן (בית אמיה)</p> <p>✓ להעשרה (ללא חובת היבחנות) - הכיבושים הגדולים וארגון השלטון בארצות הכבושות.</p> <p>✓ להעשרה (ללא חובת היבחנות) - האימפריה העבאסית ומוסדותיה; התרבות האסלאמית בשיאה;</p>	<p><b>חובת היבחנות על המושגים הבאים:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• אִמְצָאָר</li> <li>• מְוַאֲלִי</li> <li>• אלבריד ואלאח'באר</li> <li>• דִּינְאָן</li> <li>• שוּרָא</li> <li>• בית אלח'כמה</li> <li>• המעתזלה והמח'נה</li> <li>• הפְּרִמְכִים</li> <li>• מְחַתְסֵב</li> <li>• מְמַלְוִכִים</li> <li>• שושלת בית עת'מאן</li> <li>• פרמאן</li> <li>• המג'לה</li> <li>• סלטאן</li> <li>• יניצ'רים</li> </ul>	<p>- לתלמידים מתקדמים: דיון: האם הח'ליפים ישרי הדרך אכן היוו דוגמה ומופת למאמינים?</p> <p>- העלאת השערות: מדוע מחמד לא מינה יורש?</p> <p>- הדגשת השינויים החברתיים כמו: ההתאסלמות ההמונית ויצירת מעמדות חדשים.</p> <p>- דף עבודה: הח'ליף עמר בן אלח'טב</p> <p>- דף עבודה: עלי בן אבו-טאלב</p> <p>- עריכת השוואה בין הדמויות של הח'ליפים, דרך עלייתם לשלטון ופועלם;</p> <p>- הצגת מפות דינמיות של התפשטות האסלאם בתקופת הכיבושים;</p> <p>- לתלמידים מתקדמים: דיון אודות הגורמים לנפילתן של אימפריות ולעלייתן של חדשות;</p> <p>- לתלמידים מתקדמים: שינויים חברתיים בעקבות הכיבושים: התאסלמות המונית ויצירת מעמדות חדשים;</p> <p>- עריכת השוואה בין האימפריות והשושלות השונות - שיטות שלטון ומאפיינים;</p> <p>- דיון על מוסד הווזירות ומעמדו באימפריה העבאסית;</p>



נושאי הלימוד: יחידה ראשונה	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p>עידן הח'ליפות / עידן האימפריות (30 ש"ש) (המשך)</p>	<p>✓ <b>דמויות מפתח:</b> יש לבחור ח'ליף אחד מבית עבאס, <b>שאר הדמויות - להעשרה</b> (ללא חובת היבחנות): ✓ הארון אלראשיד ✓ אלמאמון ✓ אלמעצם ✓ <b>להעשרה</b> (ללא חובת היבחנות): <b>אימפריות בולטות נוספות -</b> סקירה קצרה (ממלוכים, סלג'וקים, מונגולים) ✓ <b>להעשרה (ללא חובת היבחנות)-</b> <b>ראשיתה של האימפריה העת'מאנית, המבנה והמוסדות</b> המאפיינים אותה. ✓ <b>להעשרה (ללא חובת היבחנות) - מתקופת הזוהר עד למאה ה-19:</b> סקירה קצרה. ✓ <b>להעשרה (ללא חובת היבחנות) - דמויות מפתח:</b> סולימאן המפואר מחמוד השני ✓ <b>להעשרה (ללא חובת היבחנות) -</b> התמוטטות האימפריה העת'מאנית ויצירת תנועות לאומיות ומדינות במזרח התיכון</p>		<p>- דיון: מהם הגורמים שהביאו להתמוטטות האימפריה העבאסית? - דיון על הדרכים לחקר התקופה העת'מאנית; - דיון על גורמי הפיצול הפנימי באימפריה העת'מאנית; - דיון על הסיבות להתפוררות האימפריה העת'מאנית; - השוואה בין מפת איזור המזרח התיכון בזמן האימפריה העת'מאנית ועד לימינו אלה;</p>

## יחידה שנייה - מדינות האזור (90 ש"ש)

ביחידה זו ארבעה פרקים:

✓ מצרים (25 ש"ש)

✓ איראן (25 ש"ש)

✓ תורכיה (25 ש"ש)

✓ פרק מושגים (15 ש"ש): בחירה בין: סוריה ולבנון לבין: ירדן, ערב הסעודית ומדינות המפרץ

### מטרות אופרטיביות (מצרים):

#### התלמידים:

- יכירו את דמותו של גמאל עבד א-נאצר כמנהיג של מצרים ושל העולם הערבי.
- יכירו את דמויותיהם של נשיאי מצרים: סאדאת ומבארכ.
- יכירו את המאבקים הפוליטיים בתוך מצרים.
- יכירו את המשטר במצרים ואת מאבקו ב"אחים המוסלמים".
- יכירו את בעיות החברתיות, הכלכליות והמדיניות של מצרים.
- ישוו בין ההתמודדות של הנשיאים השונים עם אתגרי הכלכלה המצרית ועם נושאי מדיניות החוץ.
- יכירו את יחסי ישראל-מצרים.

### מטרות אופרטיביות (איראן):

#### התלמידים:

- יכירו את איראן החילונית בזמן שלטון השאה.
- יכירו את דמותם ופועלם של מנהיגי איראן בני השושלת הפהלווית: רזא שאה ובנו מחמד רזא שאה.
- יכירו את דמותו של מחמד מצדק ופעולותיו.
- יכירו את דמותו של ח'ומייני ואת משנתו הדתית והמדינית.
- יכירו את ההישגים, הקשיים והאתגרים של המשטר האסלאמי באיראן בזמן ח'ומייני ולאחר מותו.

## מטרות אופרטיביות (תורכיה):

### התלמידים:

- יכירו את דמותו של אתא-תורכ כאבי תורכיה המודרנית.
- יכירו את הרפורמות לחילון תורכיה המודרנית.
- יכירו את מדיניות הפנים של ממשלות תורכיה ואת התערבות הצבא במדיניות זו.
- יכירו את מדיניות החוץ של תורכיה משנות החמישים ועד למלחמת המפרץ הראשונה.

## מטרות אופרטיביות (סוריה ולבנון):

### התלמידים:

- יכירו את המהלכים המרכזיים שהביאו להפיכת הבעת' בסוריה.
- יכירו את דמותו של חאפט' אל-אסד ודתו העלווית; את עלייתו לשלטון ואת פעולותיו לביסוס שלטונו.
- יכירו את הבעיות הכלכליות והמדיניות של סוריה וכן את הסיבות למעורבותה בלבנון.
- יכירו את בעיות המיעוטים בלבנון אשר פוגעות בסמכות המרכזית של המדינה.
- יכירו את הגורמים לפרוץ מלחמות האזרחים בלבנון.
- יכירו את הגורמים והתוצאות של מלחמת לבנון הראשונה (של"ג) והשנייה.
- יכירו את הגורמים לעליית כוחם של השיעים בלבנון ואת גורמי השפעתם במדינה.

## מטרות אופרטיביות (ירדן, ערב הסעודית ומדינות המפרץ):

### התלמידים:

- יכירו את הסיבות להקמת מדינת ירדן ואת המלך הראשון.
- יכירו את המאפיינים המיוחדים של הממלכה הירדנית, בדגש על דמוגרפיה.
- יכירו את דמותו של המלך הראשון עבדאללה ונכדו חוסיין בן טלאל.
- יכירו את מדיניות ירדן כלפי ישראל בכלל וירושלים בפרט.
- יכירו את חשיבות משק הנפט והשפעתו על מדינות המפרץ והעולם כולו.
- יכירו את בעיות הפנים והחוץ של מדינות המפרץ.

נושאי הלימוד: יחידה שנייה	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p><b>מצרים - דמוגרפיה ופוליטיקה (25 ש"ש)</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ מבוא: הקמת המדינה העצמאית</li> <li>✓ שלטונו של גמאל עבד אלנאצר: ימי הסוציאליזם הערבי</li> <li>✓ שלטונו של אנואר א(ל)סאדאת: ממצרים מוחצנת לטיפול בבעיות פנים</li> <li>✓ שלטונו של חוסני מובארכ: הבעיה הדמוגרפית בראש</li> <li>✓ להעשרה (ללא חובת היבחנות):</li> <li>✓ תמורות במאה ה-21 ו"האביב הערבי"</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• מהפכת הקצינים החופשיים (1952)</li> <li>• האחים המוסלמים (במצרים)</li> <li>• הלאמת תעלת סואץ</li> <li>• "סוציאליזם ערבי"</li> <li>• גמאל עבד אלנאצר</li> <li>• אנואר א-סאדאת</li> <li>• אנפתאח</li> <li>• מלחמת אוקטובר (1973)</li> <li>• מהומות העובדים (1977)</li> <li>• הסכם השלום בין ישראל למצרים (1979)</li> <li>• רצח סאדאת (1981)</li> <li>• חֶסְנִי מְבֶאֲרֵכ</li> <li>• משבר כווית (1990)</li> <li>• המשבר הדמוגרפי</li> <li>• "האביב הערבי" במצרים (2011)</li> <li>• רפובליקה ערבית מאוחדת (רע"מ / קע"מ)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- מומלץ לחלק לתלמידים בתחילת היחידה "מפה אילמת" שבה יש לשבץ את המדינות הנלמדות;</li> <li>- מומלץ להשתמש או ליצור <b>ציר זמן של מצרים</b> (לפרטים לחצו כאן);</li> <li>- שימוש במפות רגילות, במפות דינמיות ואינטראקטיביות וכן בכלי <b>google earth</b> או <b>באטלס דיגיטלי</b> כדי להראות את מיקומה של מצרים במזרח התיכון, לסמן את גבולותיה, להסביר על הגיאוגרפיה שלה, על הרכב האוכלוסייה ועל חשיבותה הגיאופוליטית;</li> <li>- מומלץ להציג בפני התלמידים תמונות של אתרים ידועים במצרים וכן תמונות של אישים / דמויות הקשורים/ות למצרים;</li> <li>- מהפכת הקצינים החופשיים - השתלשלותה וחשיבותה לאומה המצרית;</li> <li>- השפעתה של מלחמת ששת הימים על מצרים בראשות נאצר;</li> <li>- משמעותה של מלחמת אוקטובר (מלחמת יום כיפור) עבור מצרים ושלטונו של סאדאת - החזרת "הכבוד הערבי";</li> <li>- שינויים מדיניים וכלכליים בתקופת אנור א(ל) סאדאת;</li> <li>- במה באה לידי ביטוי תפיסתו המערבית-מודרנית של סאדאת?</li> <li>- רצח סאדאת - הסיבות וההשלכות על מצרים;</li> <li>- מדיניות הפנים של חוסני מבארכ;</li> <li>- השוואה בין ההתמודדות של סאדאת ומבארכ עם אתגרי הכלכלה המצרית;</li> </ul>

הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה	מושגים מרכזיים	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	נושאי הלימוד: יחידה שנייה
<ul style="list-style-type: none"> <li>- צפייה במצגת תמונות על <b>מהפכת הקצינים במצרים</b>;</li> <li>- צפייה בפרק מתוך התוכנית "עובדה": <b>המדריך למהפכה של איתי אנגל</b> על המהפכה במצרים;</li> <li>- צפייה בסרטון על <b>הסכם השלום עם מצרים</b>;</li> <li>- צפייה ב<b>סרטון</b> על סיום מלחמת יום הכיפורים והסכם השלום עם מצרים;</li> <li>- צפייה ב<b>הרצאה</b> של פרופ' עוזי רבי על מחאה ומהפכה במזרח התיכון;</li> <li>- <b>לתלמידים מתקדמים</b>: השוואה בין מדיניות החוץ של גמאל עבד א(ל)נאצר לבין מדיניותו של אנור א(ל)סאדאת;</li> <li>- <b>לתלמידים מתקדמים</b>: הרקע להסכם השלום בין ישראל למצרים והשלכותיו על ישראל ועל מצרים;</li> <li>- דיון ברקע להתפרצות "האביב הערבי" - תמורות פוליטיות והשלכות על המצב במצרים;</li> </ul>			<p><b>מצרים - דמוגרפיה ופוליטיקה</b> (25 ש"ש) (המשך)</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>סרטון</b> "חדשות מהעבר" על המהפכה באיראן;</li> <li>- <b>כתבה</b> של צבי יחזקאלי על איראן;</li> <li>- <b>ארכיון המדינה</b> - פגישה היסטורית עם השאה;</li> <li>- <b>מאמר</b> - היסטוריית הלבוש בתקופת השאה;</li> <li>- דיון בסיבות לפרוץ המהפכה האסלאמית 1979-2;</li> <li>- מיון יעדי המהפכה האסלאמית ליעדים פוליטיים, דתיים וחברתיים;</li> <li>- דיון בגורמים שהשפיעו על ההקצנה בתורתו של ח'ומייני;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• רזא שאה (1944-1978)</li> <li>• מחמד רזא שאה (1980-1919)</li> <li>• חילון והתמערבות באיראן</li> <li>• בתקופת שושלת פהלווי</li> <li>• "המהפכה הלבנה"</li> <li>• אייתולה רוח'אללה ח'ומייני</li> <li>• המהפכה האסלאמית (1979)</li> <li>• שלטון אנשי הדת (ולאית-י-פקיה)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ המהפכה האסלאמית ומשמעויותיה</li> <li>✓ בעיות פנים והפצת המהפכנות האסלאמית</li> <li>✓ <b>להעשרה (ללא חובת היבחנות)-</b> מבוא: שלטון השאה - איראן כמדינה חילונית מתמערבת</li> <li>✓ <b>להעשרה (ללא חובת היבחנות)-</b> תמורות במאה ה-21 (סוגיית הגרעין האיראני והנשיא רוחאני)</li> </ul>	<p><b>איראן - משלטון השאה לשלטון האייתוללות</b> (25 ש"ש)</p>

נושאי הלימוד: יחידה שנייה	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p><b>איראן - משלטון השאה לשלטון האייתוללות (25 ש"ש) (המשך)</b></p>		<ul style="list-style-type: none"> <li>• "יוצא המהפכה"</li> <li>• תהליך הפרגמטיזם</li> <li>• מות ח'ומייני ושאלת הירושה</li> <li>• "לא מזרח ולא מערב"</li> <li>• מחמוד אחמדינג'אד</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>ארכיון המדינה</b> - עלייתו של ח'ומייני;</li> <li>- דיון בהישגים, בכישלונות ובקשיים של המשטר האסלאמי באיראן;</li> <li>- השוואה בין תקופת שלטונו של ח'ומייני (מדיניות פנים וחוץ) לבין שלטון חכמי הדת לאחר מותו (מ-1989);</li> <li>- <b>משבר איראן סעודיה חלק א</b></li> <li>- <b>מצגת משבר איראן סעודיה חלק ב'</b></li> <li>- <b>מצגת משבר איראן סעודיה חלק ג</b></li> <li>- <b>לתלמידים מתקדמים:</b> דיון בשאלה: האם המהפכה באיראן היא מהפכה אסלאמית גרידא או מעבר לכך?</li> <li>- <b>לתלמידים מתקדמים:</b> דיון בתורת השיעה החדשה של ח'ומייני;</li> <li>- <b>הרצאה</b> של אורלי רחימיאן על איראן: <b>"לכל מהפכה יש צבע"</b></li> <li>- <b>כתבה של אלדד בק על איראן כיום</b> ידיעות אחרונות, 15/11/2013;</li> <li>- <b>סרטון</b> על היריבות בין איראן לסעודיה;</li> <li>- <b>מאמר</b> - איראן 2017-2018</li> <li>- צפייה בסרטים: פרסופוליס / ארגו / לא בלי בתי;</li> </ul>
<p><b>תורכיה - המדינה החילונית הראשונה (25 ש"ש)</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ מבוא: תורכיה המודרנית ותורתו של מצטפא כמאל "אתאטורכ"</li> <li>✓ מדיניות הפנים של ממשלות תורכיה</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• מצטפא כמאל - "אתאטורכ"</li> <li>• מהפכת התורכים הצעירים (1908)</li> <li>• חילון והתמערבות</li> <li>• ההפיכות הצבאיות בתורכיה</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- רצוי להשתמש או ליצור ציר זמן של תורכיה; דיון בדמותו של אתאטורכ כמנהיג האומה התורכית;</li> <li>- מיון הרפורמות בתורכיה לתחומים הבאים: חילון, שפה והתמערבות;</li> </ul>

נושאי הלימוד: יחידה שנייה	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p><b>תורכיה - המדינה החילונית הראשונה (25 ש"ש) (המשך)</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ מדיניות החוץ התורכית - מקרה בוחן: מלחמת המפרץ הראשונה</li> <li>✓ <b>להעשרה (ללא חובת היבחנות) -</b> תמורות במאה ה-21.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• התערבות הצבא בשלטון</li> <li>• מפלגת העם הרפובליקנית</li> <li>• המפלגה הדמוקרטית בתורכיה</li> <li>• משבר קפריסין</li> <li>• הכורדים בתורכיה</li> <li>• מעורבות תורכיה במלחמת המפרץ הראשונה (1991)</li> <li>• מפלגת הצדק והפיתוח (בראשותו של רג'פ טאיפ ארדואן)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>כתבה</b> על דחיקת מורשתו של אתאתורק;</li> <li>- <b>גשר על הבוספורוס</b> - סרט על המתח שבין החלום של אתאתורק למציאות של ארדואן;</li> <li>- <b>מצגת - מהאימפריה העות'מאנית עד אתאתורק;</b></li> <li>- העלאת טיעונים בעד ונגד ההפיכות הצבאיות השונות: האם תרמו לדמוקרטיה במדינה?</li> <li>- דיון ביחסה המשתנה של תורכיה למדינות ערב ומדינות המערב לאורך השנים;</li> <li>- <b>לתלמידים מתקדמים:</b> הצגת חוקים של מדינת ישראל תוך השוואה ובדיקה: כיצד החקיקה העות'מאנית השפיעה על ספר החוקים הישראלי?</li> <li>- <b>לתלמידים מתקדמים:</b> דיון על מקומה של דת האסלאם בתורכיה של ימינו;</li> <li>- צפייה ב<b>סרטון</b> <b>תיירות</b> של תורכיה;</li> </ul>
<p><b>מושגים:</b></p> <p><b>בחירה של סעיף 1 או 2 מתוך:</b></p> <p>1. <b>סוריה ולבנון</b></p> <p>2. <b>ירדן, ערב הסעודית ומדינות המפרץ (סה"כ: 15 ש"ש)</b></p>	<p><b>סוריה - שלטון המיעוט</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ מבוא: הקמת המדינה העצמאית</li> <li>✓ שלטונה של משפחת אלאסד:</li> <li>שלטון המיעוט העלווי מול הרוב הערבי</li> <li>✓ בעיות כלכליות ומדיניות והמעורבות בלבנון</li> <li>✓ <b>להעשרה (ללא חובת היבחנות) -</b> תמורות במאה ה-21.</li> </ul>	<p><b>סוריה:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• הפיכת פברואר 1966</li> <li>• מפלגת הבעת' עלווים</li> <li>• חאפז אלאסד</li> <li>• מוסד הנשיאות הסורי</li> <li>• האחים המוסלמים בסוריה</li> <li>• "סוריה הגדולה"</li> <li>• בשאר אלאסד</li> </ul>	<p><b>סוריה:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- מיון של העדות והדתות בסוריה;</li> <li>- השוואה בין המוסדות המרכזיים בממשל הסורי של אסד;</li> <li>- דיון כיצד חזון "סוריה הגדולה" בא לידי ביטוי ביחסים עם לבנון וחזבאללה;</li> <li>- <b>לתלמידים מתקדמים:</b> דיון במצבה הדמוגרפי של סוריה: כיצד המיעוט העלווי משמר את שלטונו?</li> <li>- <b>לתלמידים מתקדמים:</b> השוואה בין מפלגת הבעת' הסורית למפלגת הבעת' בעיראק; -</li> <li>- <b>סרטון</b> על הפליטים מהמהפכה בסוריה, 2012;</li> </ul>

נושאי הלימוד: יחידה שנייה	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דיזקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p><b>מושגים:</b>  <b>בחירה של סעיף 1 או 2 מתוך:</b></p> <p>1. סוריה ולבנון  2. ירדן, ערב הסעודית ומדינות המפרץ (סה"כ: 15 ש"ש)</p>	<p><b>לבנון - מדינת מיעוטים</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ מבוא: הקמת המדינה העצמאית</li> <li>✓ בעיית המיעוטים וסמכות המדינה; הפלסטינים בלבנון</li> <li>✓ ממלחמות האזרחים ועד מלחמת לבנון השנייה</li> <li>✓ <b>להעשרה (ללא חובת היבחות) -</b> תמורות במאה ה-21.</li> </ul>	<p><b>לבנון:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• הפלסטינים בלבנון</li> <li>• מלחמת האזרחים (1975)</li> <li>• המעורבות הסורית</li> <li>• מלחמת שלום הגליל</li> <li>• מוסא א-צדר</li> <li>• תנועת "אמל"</li> <li>• תנועת חזבאללה</li> <li>• הסכם טאיף (1989)</li> <li>• רפיק אלחרירי</li> <li>• מלחמת לבנון השנייה</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>סרטון</b> על בשאר אלאסד;</li> <li>- <b>פרופיל</b> בשאר אלאסד;</li> </ul> <p><b>לבנון:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- דיון בגורמים למלחמות האזרחים בלבנון;</li> <li>- השוואה בין הסיבות לפרוץ מלחמת לבנון הראשונה והשנייה;</li> <li>- לתלמידים מתקדמים: הסיבות להתחזקות העדה השיעית בלבנון;</li> <li>- <b>סרטון</b> על מלחמת שלום הגליל;</li> <li>- <b>סרטון</b> על יציאת צה"ל מלבנון;</li> <li>- <b>סרטון</b> על מלחמת לבנון השנייה;</li> <li>- <b>מאמר</b> של ד"ר ישראל בן-דור על לבנון;</li> <li>- <b>כתבה</b> ב"עובדה" על מלחמת האזרחים בסוריה 2012;</li> <li>- צפייה בפרק מהסדרה "תקומה" על מלחמת לבנון הראשונה: <b>חלק א, חלק ב, חלק ג</b>;</li> <li>- צפייה בסרטים כמו: ולס עם בשיר, בופור, שתי אצבעות מצידון, לבנון;</li> </ul>
	<p><b>ירדן - המאבק על זהות המדינה</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ מבוא: הקמת המדינה העצמאית</li> <li>✓ המלך עבדאללה הראשון ונכדו חוסין בן טלאל</li> <li>✓ בעיות כלכליות ופוליטיות ומדיניות פנים</li> <li>✓ <b>להעשרה (ללא חובת היבחות) -</b> תמורות במאה ה-21.</li> </ul>	<p><b>ירדן:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• השושלת ההאשמית</li> <li>• האמיר עבדאללה בן חוסיין</li> <li>• טלאל בן עבדאללה והמלך חוסיין בן טלאל</li> <li>• המלך עבדאללה השני</li> <li>• הבדווים בירדן</li> <li>• הפלסטינים בירדן</li> </ul>	<p><b>ירדן:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- דיון במרכיבי הזהות של תושבי ירדן;</li> <li>- <b>לתלמידים מתקדמים:</b> שורשי השושלת ההאשמית וקורותיה;</li> <li>- מסמך <b>הסכם השלום בין ישראל לירדן</b>;</li> <li>- סרטון על <b>הסכם השלום עם ירדן</b>;</li> </ul>



נושאי הלימוד: יחידה שנייה	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p><b>מושגים:</b></p> <p><b>בחירה של סעיף 1 או 2 מתוך:</b></p> <p>1. סוריה ולבנון</p> <p>2. ירדן, ערב הסעודית ומדינות המפרץ (סה"כ: 15 ש"ש)</p>		<p><b>ירדן:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• "ספטמבר השחור" (1970)</li> <li>• "האחים המוסלמים" בירדן</li> <li>• מדיניות ירדן לגבי ירושלים</li> <li>• הסכם השלום עם ישראל (1949)</li> </ul>	
	<p><b>ערב הסעודית ומדינות המפרץ - מדינות הנפט</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ השלטון המלוכני הסעודי מאז העצמאות</li> <li>✓ השלטון במדינות המפרץ הפרסי</li> <li>✓ משק הנפט והשפעתו על המדינה</li> <li>✓ בעיות הפנים ובעיות חיצוניות</li> <li>✓ <b>להעשרה (ללא חובת היבחנות)-</b> תמורות במאה ה-21 ומעמד האישה בסעודיה.</li> </ul>	<p><b>ערב הסעודית ומדינות המפרץ:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• והאבים</li> <li>• משבר הנפט (1974)</li> <li>• בעיית העובדים הזרים</li> <li>• האיום השיעי</li> <li>• מלחמת איראן-עיראק (1980-1988)</li> <li>• מלחמת המפרץ (1991)</li> <li>• עבדאללה בן עבד אלעזיז א-סעוד (מלך סעודיה לשעבר)</li> <li>• איחוד האמירויות הערביות</li> </ul>	<p><b>ערב הסעודית ומדינות המפרץ:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- רצוי להשתמש או ליצור ציר זמן של ערב הסעודית ומדינות המפרץ;</li> <li>- <b>לתלמידים מתקדמים:</b> דיון בסוגית היציבות הפוליטית והביטחון הלאומי של מדינות המפרץ אל מול האיומים החיצוניים המשתנים;</li> <li>- <b>לתלמידים מתקדמים:</b> השוואה בין גודל האוכלוסיה והתל"ג לנפש בישראל ובמדינות המפרץ;</li> <li>- דיון בכיתה על מעמד האישה בסעודיה ועל נהיגת נשים במדינה + <b>כתבה</b> בעיתון הארץ על נהיגת נשים בסעודיה, 2013;</li> <li>- צפייה בסרטון על <b>משפחת המלוכה הסעודית</b>;</li> <li>- <b>כתבה</b> על גירוש עובדים זרים מסעודיה;</li> </ul>

## יחידה שלישית - עבודת חקר

ביחידה השלישית נדרשים התלמידים לכתוב עבודת חקר. עבודת החקר נועדה לאפשר לתלמידים בחירה בנושא המעניין אותם והקרוב ללבם, שבו הם רוצים להעמיק ולהרחיב את אופקיהם. נושא העבודה הנבחר על ידי התלמידים כפוף לאישור המורה ולאישור הפיקוח על תחום הדעת. בתהליך כתיבתה של עבודת החקר נפגשים התלמידים עם עולם המחקר האקדמי, ומבטאים את הידיעות שרכשו בתחום האסלאם והמזרח התיכון במהלך לימודיהם. מטרת עבודת החקר היא לפתח את כישורי החשיבה של התלמידים ואת מיומנויות הכתיבה שלהם, ולערוך להם היכרות עם דרך כתיבת עבודות המקובלת באקדמיה. עבודת החקר מסייעת להם להבנות ידע חדש תוך הפעלת חשיבה ביקורתית ויצירתית, ומעודדת למידה משמעותית. במסגרת עבודת החקר נדרשים התלמידים להתמקד בסוגיה מחקרית נבחרת, תוך שימוש במיומנויות לשאילת שאלות, איתור מידע, איסוף מידע ומיזוג, ניתוח נתונים, הצגת טיעונים ועוד.

התלמידים יתנסו בעבודה תוך תרגול הנושאים הבאים:

1. שאילת שאלת חקר.
2. מציאת ביבליוגרפיה רלוונטית ורישומה על פי הכללים המקובלים.
3. עריכת ראשי פרקים.
4. כתיבת העבודה באמצעות תמצות ומיזוג טקסטים.

### הנחיות לכתיבת העבודה:

העבודה תיכתב על בסיס העקרונות המקובלים באקדמיה:

היא תתבסס על חמישה מקורות (לפחות), ששלושה מתוכם (לפחות) הם מקורות אקדמיים (באישור המורה).  
היקף העבודה יהיה 12-15 עמודים לפחות (לא כולל עמוד שער, תוכן עניינים, תמונות ונספחים).

העבודה תהיה מודפסת בגופן: 12/14; כותרות: 16; רווחים: שורה וחצי; ללא צבע.

כתיבת הצעת העבודה, עמידה בתאריכי היעד (שנקבעו על ידי המורה) והגשת העבודה הינן תנאים לקבלת זכאות ליחידה השלישית בלימודי עולם הערכים והאסלאם.

### תפקיד המורה בהנחיית העבודה

תהליך החקר מחייב שינוי בתפיסת התפקיד של המורה, ממעביר ידע למלווה, מנחה ומכוון, יועץ ומעריך של התהליך ותוצריו.

תפקידיו של המורה מתמקדים בהקניית המיומנויות הנדרשות לעבודת החקר, כמו גם בפיתוח סקרנות, מיומנויות של הכוונה עצמית בלמידה ועוד.

חלקן של מיומנויות אלו יתבצע ברמת הכיתה, וחלקן - בעבודה פרטנית ו/או קבוצתית, שבמסגרתה יחשוף המורה את התלמידים למקורות מדעיים ומקצועיים ולדרכי איתורם, וינחה אותם בתכנון מערך העבודה ובביצועה, על פי לוחות זמנים מוגדרים.

## יחידות רביעית וחמישית - כיתות ומיעוטים, סוגיות נבחרות מעולם האסלאם (180 ש"ש)

יחידות אלה כוללות שני פרקים:

### 1. כיתות ומיעוטים (80 ש"ש)

הפרק כולל את הנושאים הבאים: מהו מיעוט?, מיעוטים שונים, יהדות ואסלאם, הנצרות.

### 2. סוגיות נבחרות מעולם האסלאם (100 ש"ש)

הפרק כולל את הנושאים הבאים: מעמד ירושלים באסלאם, זרמים ותנועות לאומיות ואסלאמיות, המיסטיקה המוסלמית, נושא להעשרה (ללא חובת היבחנות): אמנות וספרות בעולם האסלאם.

## מטרות אופרטיביות

### התלמידים:

- יכירו את מקומן של כתות ושל קבוצות אתניות ודתיות במזרח התיכון ואת השפעתן על התהליכים השונים.
- יכירו את מעמדן של בני החסות (אהל א-ד'מה) מבחינה משפטית / הלכתית.
- יכירו את הדומה והשונה בדתות המונותאיסטיות, ביהדות ובאסלאם, ואת נקודות המפגש בין שתי הדתות.
- יכירו את מצבם של היהודים תחת שלטון האסלאם.
- יכירו את ההיבטים השונים שבהם ניתן לבחון את בעיית המיעוטים במזרח התיכון.
- יכירו את עיקרי הדת הנוצרית ואת הכנסיות הנוצריות העיקריות.
- יסבירו את הסיבות לקדושתה של העיר ירושלים לאסלאם.
- יכירו את המגמות המוסלמיות המדגישות את קדושת ירושלים ואת אלו השוללות אותה בתקופות השונות.
- יכירו את הרקע להתפתחות המיסטיקה המוסלמית, את האמונות והמסורות וכן את הטריקות הצופיות המרכזיות.
- יכירו את יחס האסלאם האורתודוכסי כלפי המיסטיקה המוסלמית.
- יבינו את דרך התפתחות אמנות האסלאם כסינתזה בין העולמות התרבותיים שהאסלאם נפגש עמם.

נושאי הלימוד: יחידות רביעית וחמישית	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p><b>כיתות ומיעוטים (80 ש"ש)</b></p> <p>✓ מאפיינים כלליים של מיעוט            ✓ סוגי מיעוטים            ✓ הגדרות המיעוט על פי ההלכה האסלאמית (סונית ושיעית)</p> <p><b>מיעוטים שונים (30 ש"ש)</b></p> <p>✓ הדרוזים - 10 שעות            ✓ הבהאים - 10 שעות            ✓ העלווים - 10 שעות</p> <p><b>יהדות ואסלאם (25 ש"ש)</b></p> <p>✓ המפגש בין היהדות לאסלאם            ✓ בני החסות (אהל אלד'מה)            ✓ היהודים בארצות האסלאם מסוף המאה ה-19 עד אמצע המאה ה-20</p> <p><b>הנצרות (15 ש"ש)</b></p> <p><b>מבוא: ראשית הנצרות (5 ש"ש)</b></p> <p>✓ היווסדות הדת הנוצרית            ✓ המצוות העיקריות            ✓ הדמויות המרכזיות</p>	<p><b>מהו מיעוט? (10 ש"ש)</b></p> <p>✓ כורדים            ✓ אחמדים            ✓ צ'רקסים</p> <p><b>יהדות ואסלאם</b></p> <p>• החכם באשי            • הרמב"ם            • אנוסי משהד            • הפרהוד            • ספינת אגוז            • כנפי נשרים            • ילדי טהראן</p> <p><b>הנצרות</b></p> <p>• ישוע            • יוחנן המטביל            • הברית החדשה</p>	<p><b>מיעוטים שונים</b></p> <p>- רצוי להציג בפני התלמידים מפת תפרוסת מיעוטים וקבוצות אתניות במזרח התיכון;  <b>מצגת מיעוטים במזה"ת</b>  <b>סרטון</b> על הבהאים;            - ההבחנה בין מיעוטים אתניים לבין מיעוטים דתיים ומיעוטים לאומיים;  <b>סרטון</b> על האחמדים;            - דיון על נסיבות היווצרות הדת הדרוזית;  <b>מערך שיעור על הדרוזים</b>            - דיון על זהותם הדתית של העלווים;            - מומלץ לשלב סיור מיעוטים בכפרים;  <b>מצגת - משאל העם בכורדיסטאן העיראקית</b>  <b>סרטון על הצ'רקסים</b></p> <p><b>יהדות ואסלאם</b></p> <p>- דיון על השפעות היהודים בחצי האי-ערב על האסלאם בראשית דרכו;            - לתלמידים מתקדמים: היחס ליהודים בקוראן ובחדית';            - לתלמידים מתקדמים: העלאת נקודות להשוואה בין ההלכה היהודית להלכה המוסלמית;  <b>חדשות מן העבר - הרמב"ם</b>            - תהליך ההתפשטות האימפריאליסטית של המעצמות על המזה"ת והשפעתו על מעמד היהודים בארצות ערב;</p>	<p><b>הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה</b></p>

נושאי הלימוד: יחידות רביעית וחמישית	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p><b>כיתות ומיעוטים (80 ש"ש) (הזמנה)</b></p>	<p><b>מיעוטים נוצריים (10 ש"ש)</b> <b>בחירה של נושא</b> <b>אחד מבין הנושאים הבאים:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ הקופטים</li> <li>✓ הארמנים</li> <li>✓ היוונים האורתודוקסים</li> <li>✓ האשורים</li> </ul>		<ul style="list-style-type: none"> <li>- הסתירה בין הלאומיות הערבית לבין התפתחות התודעה הציונית;</li> <li>- <b>מאמר על הפרהוד</b></li> <li>- השפעת הנאציזם על היחס ליהודים בארצות ערב;</li> <li>- השמעת עדות של יהודי שברח מארצות ערב ועבר רדיפה וגירוש;</li> <li>- <b>חדשות מן העבר - על כנפי נשרים</b></li> <li>- צפייה ב<b>סרטון</b> על הפליטים היהודיים ממדינות ערב;</li> <li>- <b>חדשות מן העבר - ספינת אגוז</b></li> <li>- צפייה ב<b>סרט דוקומנטרי</b> על הפליטים היהודים ממדינות ערב;</li> <li>- <b>מאמר</b> על הפליטים היהודים מארצות האסלאם;</li> <li>- <b>סרטון</b> על ילדי טהראן;</li> </ul> <p><b>הנצרות</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- לתלמידים מתקדמים: דיון בהבדלים המרכזיים בין שלוש הדתות המונותיאיסטיות;</li> <li>- סקירה על הערבים הנוצרים במדינת ישראל - ריכוזי אוכלוסייה, דמוגרפיה ועוד;</li> <li>- <b>מאמר</b> של גיא בכור על הנוצרים במרחב הערבי;</li> </ul>

נושאי הלימוד: יחידות רביעית וחמישית	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דיזקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p><b>סוגיות נבחרות מעולם האסלאם (100 שעות) (המשך)</b></p>	<p><b>מעמד ירושלים באסלאם (40 ש"ש)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ מקור קדושתה של ירושלים באסלאם</li> <li>✓ היחס לירושלים בימי האימפריות המוסלמיות</li> <li>✓ מקומה של ירושלים על פי גישתו של האסלאם הפונדמנטליסטי</li> </ul> <p><b>זרמים ותנועות לאומיות ואסלאמיות (35 ש"ש)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ האחים המוסלמים</li> <li>✓ התנועה האסלאמית בישראל</li> <li>✓ חמאס (תנועת ההתנגדות האסלאמית)</li> <li>✓ חזבאללה</li> <li>✓ המדינה האסלאמית (דאע"ש)</li> </ul>	<p><b>מעמד ירושלים באסלאם</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• אלמסג'ד אלאקצאא'</li> <li>• אולא אלקבלתין</li> <li>• אלאסראא' ואלמעראג'</li> <li>• ספרות שבחי ירושלים</li> </ul> <p><b>זרמים ותנועות לאומיות ואסלאמיות</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• אש"ף (פתח)</li> <li>• אלקאעדה</li> <li>• הג'האד האסלאמי</li> <li>• סלפיה ג'האדיה</li> <li>• המדינה האסלאמית (דאע"ש)</li> </ul>	<p><b>מעמד ירושלים באסלאם</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>סיור וירטואלי</b> בהר הבית;</li> <li>- <b>סרטון</b> על ההיסטוריה של ירושלים בחמש דקות;</li> <li>- עריכת השוואה בין מעמד ירושלים ביהדות ובאסלאם, והסקת מסקנות באשר ליחס של גורמים שונים לירושלים בעת המודרנית (הפלסטינים, ירדן ואיראן);</li> <li>- לתלמידים מתקדמים: מסעות הצלב וכיבוש ירושלים;</li> <li>- סיור בעיר העתיקה בירושלים כולל עלייה להר הבית;</li> </ul> <p><b>זרמים ותנועות לאומיות ואסלאמיות</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>מצגת</b> מבוא - חמאס, <b>מצגת</b> - חמאס, 2014</li> <li>- <b>אמנת תנועת חמאס</b></li> <li>- <b>מצגת</b> - הסכם הפיוס בין חמאס ופת"ח</li> <li>- לתלמידים מתקדמים: דיון בהבדלים בין האידיאולוגיות השונות של התנועות הלאומיות והאסלאמיות;</li> <li>- <b>מאמר</b> - דיוקנו של חזבאללה כארגון טרור;</li> <li>- <b>סרטון</b> על חיסולו של עמאד מורניה;</li> <li>- מה אתם יודעים על החזבאללה? <b>חידון דובר צה"ל</b></li> <li>- ארגון המדינה האסלאמית (דאע"ש)</li> </ul>

נושאי הלימוד: יחידות רביעית וחמישית	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	מושגים מרכזיים	הצעות דידקטיות והמלצות להרחבה ולהעמקה
<p><b>סוגיות נבחרות מעולם האסלאם (100 שעות) (המשך)</b></p>	<p><b>המיסטיקה המוסלמית (25 שעות)</b></p> <p><b>חובה:</b> נושאים 1+2</p> <p><b>בחירה:</b> אחד מהנושאים 3 או 4:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. מהי מיסטיקה?</li> <li>2. שורשיה ומקורותיה של המיסטיקה באסלאם;</li> <li>3. אמונות ומסורות במיסטיקה ודמויות מפתח;</li> <li>4. האחוות (הטריקות) הצופיות: מבנה, תפקידים וטריקות מרכזיות.</li> </ol> <p><b>להעשרה (ללא חובת היבחנות):</b></p> <p><b>אמנות וספרות בעולם האסלאם</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ מבוא לאמנות</li> <li>✓ מקורות האמנות היוזואלית האסלאמית</li> <li>✓ סוגות ומאפיינים אמנותיים באסלאם: איור, ארכיטקטורה, קליגרפיה</li> <li>✓ היכרות עם סופרים בולטים ויצירות מרכזיות בתחום הספרות הערבית המודרנית והקלאסית</li> <li>✓ המוזיקה האסלאמית העתיקה: כלי נגינה, סגנון וייחוד</li> <li>✓ המוזיקה הערבית המודרנית (אמנים מובילים: אָם כלת'ום, עבד אלוהאב, פריד אלאטרש, פִּירוּז, מאג'דה א-רומי)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• אלע'זאלי</li> <li>• ד'כר וסמאע</li> <li>• מחבה ומערפה</li> <li>• ג'לאל א-דין א-רומי</li> <li>• להעשרה (ללא חובת היבחנות):</li> <li>• אמנות וספרות בעולם האסלאם</li> <li>• קליגרפיה</li> <li>• נגיב מחפוט'</li> <li>• ג'ִבְרָאן מ'ליל ג'ִבְרָאן</li> <li>• אלף לילה ולילה</li> <li>• אם כלת'ום</li> </ul>	<p><b>המיסטיקה המוסלמית</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- סרטון על הצופים;</li> <li>- צפייה בריקוד של חברי <b>מסדר צופי</b> בתורכיה;</li> <li>- <b>מצגת הפיגוע הצופי בסיני, חלק א</b></li> <li>- <b>מצגת הפיגוע במסדר הצופים בסיני, חלק ב</b></li> <li>- זיהוי השפעות זרות על תנועת ה"זהד";</li> <li>- הסיבות למשבר בין האסלאם האורתודוכסי לבין המיסטיקה הצופית;</li> <li>- פולחן הקדושים במסדרים הצופיים;</li> <li>- מבנה המסדר הצופי וההירארכיה שבו;</li> <li>- ביקור במסדר השאד'ליה בעכו;</li> </ul> <p><b>אמנות וספרות בעולם האסלאם</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- צפייה במצגת על מוזיקה ערבית: <b>"מוזיקה בין מזרח למערב"</b></li> <li>- <b>אתר</b> המוזיאון לאמנות האסלאם בירושלים</li> </ul>

## דרכי הוראה-למידה

1. תכני הלימוד ייבחרו בהתאם לגיל הלומדים ולתחומי ההתעניינות שלהם, ויהיו רלוונטיים, משמעותיים ואקטואליים עד כמה שניתן.
2. יש לעודד לימוד פעלתני המשלב עבודה אישית או קבוצתית, עבודות חקר ומיזמים (פרויקטים) בתהליך הלמידה, כדי לעורר בתלמידים סקרנות ומוטיבציה לחפש מידע ולהרחיב את ידיעותיהם בלימודי המזרח התיכון.
3. רצוי לעורר בכיתה דיונים נרחבים סביב נושאים אקטואליים ולשתף את כל התלמידים.
4. יש להשתמש בפריטי אקטואליה רבים ככל האפשר, במטרה להפוך את השיעור לרלוונטי ומעניין, כגון: כתבות עיתון / אינטרנט / טלוויזיה / סרטונים וקריקטורות עדכניות.
5. בתהליך ההוראה והלמידה יושם דגש על פיתוח האוטונומיה של הלומדים, כדי להביאם ליכולת לימוד עצמי.
6. יש לעודד למידת עמיתים: למידה המתרחשת בקבוצה של לומדים סביב נושא משותף. בלמידה כזאת כל חבר בקבוצה הוא שותף, לומד וחוקר. למידה זו מפתחת תחושה של שותפות, אחריות, כבוד לזולת ואכפתיות.
7. יש לשלב אמצעי למידה טכנולוגיים מתקדמים של תקשוב ולמידה מרחוק, וזאת כדי להפוך את הלמידה לחווייתית ולרלוונטית יותר. למידה כזו מאפשרת עניין, עבודה אוטונומית, יצירתיות ולימוד מותאם לכל תלמיד, בהתאם לעניין שלו ולרמתו.
8. יש לחזק את הקשר בין הנלמד בתחום עולם הערבים והאסלאם לבין תחומי דעת משיקים (למשל: גיאוגרפיה והיסטוריה) וליצור זיקה מפרה ביניהם.
9. יש לשלב במסגרת לימודי האסלאם למידה חוץ-כיתתית (סיורים בכפרים ערביים, ביקור במוזיאונים, ופעילות העשרה).
10. יש להתאים את דרכי ההוראה לצורכי התלמידים ולהיות ערים לשונות ביניהם.
11. יש לעסוק בנושאים הנלמדים מנקודות ראות שונות, מגישות שונות ומתוך השקפות שונות, כדי לחשוף את התלמידים למורכבות של האירועים ההיסטוריים.
12. יש לעודד למידה בדרך החקר: בחירת נושאים, איתור ואיסוף מקורות מידע, שאילת שאלות, ארגון המידע והצגתו בצורה בהירה. כל אלה מפתחים חשיבה רציונלית ויצירתית על הנושאים הנלמדים.
13. יש לטפח צפייה ביקורתית מושכלת בסרטים תיעודיים ובסרטים עלילתיים. הצפייה בסרטים מעוררת חוויה, ובנוסף לכך מאפשרת הפקת מידע וניתוחו.
14. רצוי להשתמש במודל "הכיתה הפוכה", שבה התלמידים צופים מראש, בצפייה מוקדמת, בסרטון או במשימה שהמורה הכין עבורם. בסרטונים מופיעות שאלות למחשבה ולדיון. שיטה זו להוראה מזמנת יותר זמן להעמקה, לדיונים ולתרגולים בכיתה ופחות לכתיבה על הלוח.



## דרכי הערכה

ההערכה היא חלק בלתי נפרד מתהליך ההוראה והלמידה, אך אינה מהווה מטרה בפני עצמה. הערכת הישגים על פי גישת ההערכה המסורתית הייתה מכוונת בעיקר לצרכים של הערכה מסכמת, הערכה הקובעת את רמת הישגים של התלמידים בסוף תהליך הלמידה. שילוב ההערכה המעצבת בתהליך ההוראה נותן למורה ולתלמידים משוב לשיפור ההוראה והלמידה. ההערכה המעצבת מבוססת על קביעת תחנות מסוימות במהלך השנה שבהן הלומד או קבוצת הלומדים יידרשו להציג תוצרי ביניים לקראת התוצר הסופי בסוף השנה. הערכה זו מסייעת למורים ולתלמידים להעריך התקדמותם, לבצע רפלקציה וביקורת ולהגדיר משימות ויעדים נוספים תוך כדי למידה, במטרה להגיע להישגים הנדרשים. הערכת הישגי התלמידים צריכה להיתפס הן על ידי המורים והן על ידי התלמידים כחלק מהלמידה השוטפת וכמאמץ מתמשך של השקעה ושיפור. שימוש במגוון כלי הערכה מאפשר להעריך את הישגי הלומדים בנקודות זמן שונות, ולהתוות למורה את דרכי ההוראה המתאימות ללומדים תוך התחשבות בשונות ביניהם: יכולותיהם, האינטליגנציות השונות שבהן בורכו, תחומי העניין וסגנונות הלמידה שלהם. על ההערכה להיות בונה, מחזקת ומאפשרת צמיחה ושינוי. לשם כך יש לשלב במרכיבי ההערכה גם הערכה עצמית של התלמיד. בהערכה זו מדרג הלומד את הרמה, הערך והאיכות של תוצרי הלמידה שלו במהלך השנה. הערכה זו מעודדת את הלומד להיות שותף פעיל, ותורמת לתחושת המסוגלות שלו וללקיחת אחריות על תהליך הלמידה. הדיאלוג בין המורים לתלמידים מלווה את כל תהליך ההוראה.

ניתן להעריך את תהליך הלמידה על ידי הכלים הבאים:

- **מטלות ביצוע / משימות אותנטיות ורלוונטיות**
- **תלקיט (פורטפוליו) כתוב או מתוקשב**
- **עבודת חקר**
- **בחנים ומבחנים**

באמצעות כלים אלה אוספים הלומדים והמורים ראיות על תהליכי הלמידה, ובאמצעותם גם מעריכים את הבנת החומר הנלמד, מסיקים מסקנות ומיישמים אותן כדי לקדם את הישגים. הכלים להערכה יכולים להשתנות, אך חשוב להקפיד על מהלכי הערכה ומשוב רציפים לאורך תהליך הלמידה וההוראה, הן כדי שהתלמידים יוכלו להעריך את התקדמותם ואת שליטתם בחומר, והן כדי לאפשר למורים משוב לדרך ההוראה.

## מטלות ביצוע / משימות אותנטיות ורלוונטיות

נושאי מטלות הביצוע או המשימות יתבססו על התכנים שנלמדו בכיתה ועל נושאים הקרובים לעולמם של הלומדים. מטלות ומשימות אלה יאפשרו ללומדים להבנות ידע חדש תוך הפעלת חשיבה ביקורתית ויצירתיות, ויהוו חלק מתהליך מתפתח של למידה משמעותית.

### דוגמאות לתוצרים של מטלות ביצוע / משימות:

- עריכת ראיון מובנה עם ערבי / מוסלמי בנושא מוגדר.
- הכנת מצגות מולטימדיה / סרטונים בנושא הנבחר על ידי הלומדים.
- הצגת תערוכה (תמונות, צילומים ועוד) שיוצגו בה נושאים נבחרים מהתרבות המוסלמית.
- עריכת עיתון כיתתי עם ידיעות וכתבות בנושאי המזרח התיכון.
- יצירה / עדכון של ערך בתחום המזרח התיכון ב"ויקיפדיה".
- יצירת משחק לימודי בנושא 'עולם הערבים והאסלאם'.
- הרצאות של תלמידים על נושאים אקטואליים במזה"ת במסגרת יום עיון בית ספרי.
- עריכת "דיבייט" (שיח ושיג) בכיתה על נושא או דילמה שעלתה במהלך הלמידה.
- עבודת חקר בתחום 'עולם הערבים והאסלאם'.
- המורה יקיים דיאלוג מתמיד עם תלמידיו ויכוון אותם בשלבי הכנת המטלות.

## תלקיט (פורטפוליו) / תלקיט כתוב או מתוקשב

התלקיט הוא אוסף של עבודות התלמידים שנעשו במהלך הלימוד. אוסף זה משקף את מאמצייהם, מידת התקדמותם והישגיהם של הלומדים בתהליך הלימוד. אפשר לכלול בתלקיט שיעורי בית, דפי עבודה, משימות, ראיונות, תמונות, מפות ועוד. כמו כן, אפשר לעשות שימוש בתלקיט מתוקשב, הכולל את המטלות האינטרנטיות של הלומדים, כגון: תמונות, הקלטות, צילומים, קטעי אודיו או וידיאו, מצגות מולטימדיה, צירי זמן, מפות דינמיות ועוד. בעזרת תלקיט זה ניתן לעקוב אחר ההתקדמות של הלומדים לאורך השנה או השנים שבהן נלמד תחום עולם הערבים והאסלאם. התלקיט הוא אמצעי המשמש הן את המורים והן את התלמידים להבנת התהליך החינוכי האישי שהתלמיד עובר. הוא מאפשר לתלמידים לבטא אינטליגנציות שונות שאינן באות לידי ביטוי במבחנים, ומגביר את מעורבותם בתהליך ההערכה ובאיסוף ובתיעוד משימותיהם.

## עבודת חקר

ביחידה השלישית נדרשים הלומדים לכתוב עבודת חקר בנושא שמעניין אותם ומשמעותי עבורם מתוך עולם הערבים והאסלאם. במהלך כתיבת עבודת החקר נדרשים התלמידים להשתמש באסטרטגיות של שאלת שאלות, עריכת השוואה, הצגת טיעונים, הסקת מסקנות ועוד. כמו כן התלמידים משתמשים במיומנויות של מיפוי ומיזוג טקסטים.

יש לציין כי תהליך כתיבת עבודת החקר מזמן אפשרות ליצירת קשר ודיאלוג מסוג שונה בין המורה לתלמיד, שכן העבודה מלווה בהנחיית המורה, והערכתה כוללת גם מפגש אישי של מורה-תלמיד, תוך שיח ושאלות על הנושא הנבחר.

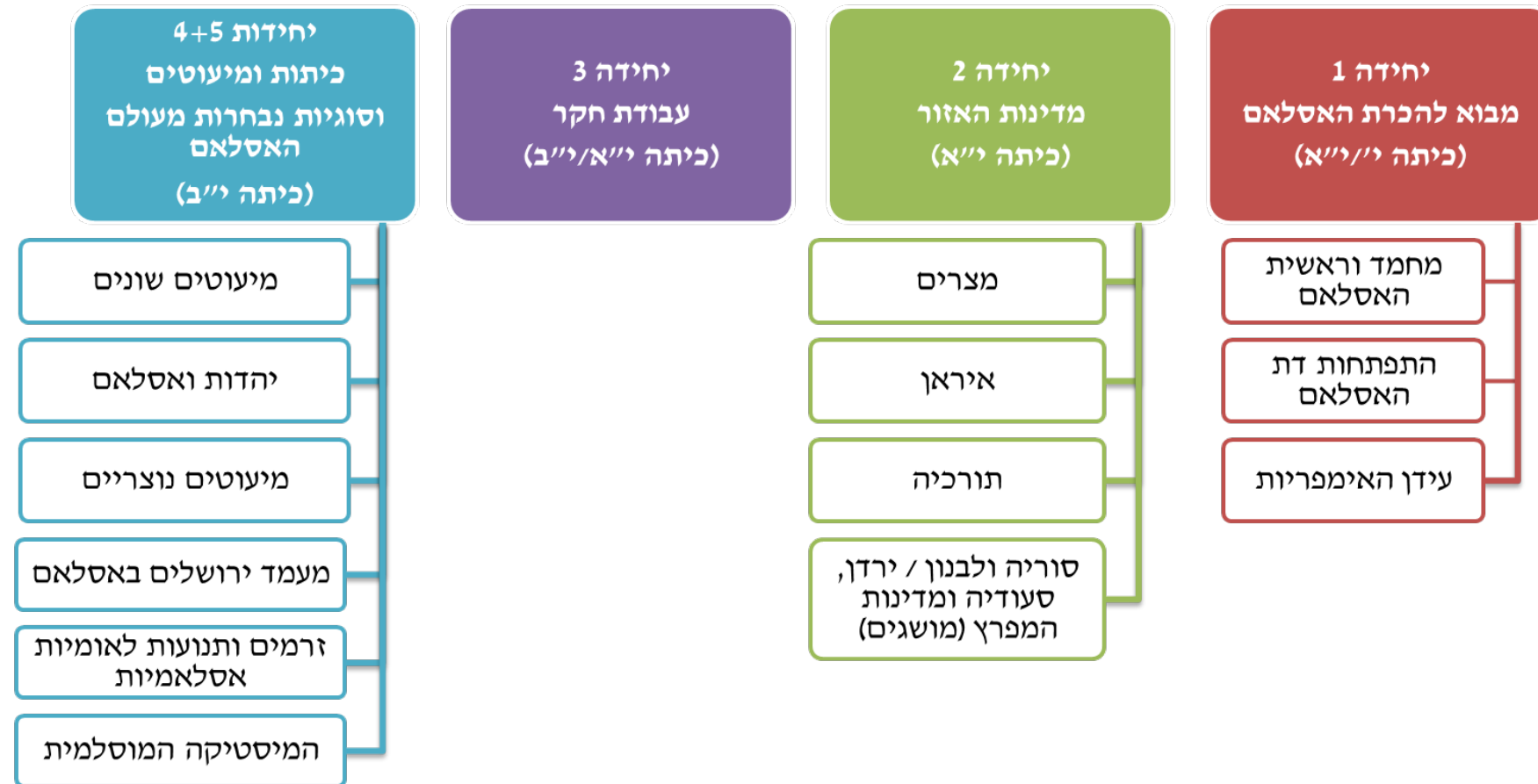
מומלץ לערוך מפגש בהשתתפות ההורים להצגת עבודות החקר.

כתיבת עבודת החקר מרחיבה את אופקי התלמיד מעבר לנלמד בכיתה, מאפשרת לו להעמיק בנושא שרלוונטי עבורו, ומפתחת אצלו מיומנויות חשיבה מסדר גבוה, הכוונה עצמית בלמידה, סקרנות ומוטיבציה.

## בחנים ומבחנים

הבחינות והבחנים ייערכו הן בכתב והן בעל פה. מטרתם להעריך את הישגי התלמידים בנקודות זמן שונות בתהליך הלימוד. המבחנים יכללו שאלות מגוונות, כדי לבדוק את השליטה בתכנים שנלמדו, אך גם בכישורי החשיבה, שהם חלק בלתי נפרד מתהליך הלימוד. ניתוח תוצאות המבחנים ישקף למורה את מידת יעילות תהליך ההוראה, ולתלמיד - את נקודות החוזק והחולשה שלו, דבר שיסייע לו להתמקד בנושאים שהוא עדיין לא שולט בהם.

### ארגון למידה - עולם הערבים והאסלאם - רמת 5 יח"ל



## נספח - אתרי אינטרנט

רשימת אתרים נבחרים בנושא אסלאם והמזה"ת:

- <http://www.seri-levi.com/word/masoc/druz.doc> - דרוזים
- <http://www.terrorism-info.org.il/he/index.aspx> - אתר מרכז המידע למודיעין ולטרור
- <http://www.minerva.org.il/> - 'מינרווה' - ייעוץ והדרכה לענייני המזרח התיכון
- <http://www.dayan.org/he/> - מרכז משה דיין
- <http://www.islamicart.co.il> - מוזיאון לאמנות האסלאם
- [http://www.snunit.k12.il/gashash/gashash\\_country.htm](http://www.snunit.k12.il/gashash/gashash_country.htm) - גשש אביב
- <http://lib.cet.ac.il/Pages/item.asp?item=10255> - מט"ח - בדואים
- <http://www.edu-negev.gov.il/beduin/index.htm> - המורשת התרבותית של הבדווים בנגב
- <http://www.memri.org.il/> - ממר"י - המכון לחקר תקשורת במזה"ת
- <http://www.snunit.k12.il/subjects/islam4.html> - אתר 'סנונית'
- <http://www.galim.org.il/holidays/ramadan-heb/index.html> - רמדאן
- <http://galim.org.il/holidays/adha-heb/> - עלייה לרגל וחג הקרבן
- <http://www.snunit.k12.il/north> - חשיפה לצפון - סנונית
- <http://www.cet.ac.il/holyland> - אתר 'לחיות בארץ הקודש'
- <http://www.meisai.org.il> - אתר האגודה הישראלית ללימודי המזרח התיכון והאסלאם (אילמ"א)
- <http://humanities.tau.ac.il/iranian/he> - מרכז אליאנס ללימודים איראניים - אוניברסיטת ת"א
- <https://www.aman.idf.il/Modiin/default.aspx> - אתר חיל המודיעין
- <http://canthink.molad.org/> - אתר 'אפשר לחשוב'
- <http://www.amalnet.k12.il/meida/geog> - אתר 'עמלנט' - היבטים גיאוגרפיים מזרח תיכוניים
- <http://web.macam.ac.il/~arnon/Int-ME/foeward.htm> - אתר האינטרנט של ד"ר ארנון מדזיני - גיאוגרפיה של איזור המזה"ת
- <http://i-cias.com/e.o/index.htm> - אנציקלופדיה לענייני המזה"ת (אנגלית)
- <http://www.meforum.org> - אתר 'מידל-איסט פורום' (אנגלית)
- <http://heb.inss.org.il> - אתר המכון למחקרי ביטחון לאומי
- <http://www.al-islam.org/index.php> - אתר 'אל-אסלאם' (אנגלית)
- <http://besacenter.org/hebrew> - אתר 'מרכז בגין סאדאת למחקרים אסטרטגיים'
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook> - אתר CIA - THE WORLD FACTBOOK (אנגלית)

## ביבליוגרפיה:

- אהוד טולידאנו. **מבוא לתולדות האימפריה העות'מאנית**, תל אביב: **אוניברסיטה משודרת**, הוצאת **משרד הביטחון**, 1985.
- אוריה שביט. **שחר של יום חדש - המהפכה המדומה במזה"ת**. הוצאת כתר, 2003.
- אורית בשקין, ליאת קוזמא וישראל גרשוני. **לפסל תרבות במצרים**, ת"א: רמות ואוניברסיטת ת"א, 1999.
- אורן נהרי. **אטלס אנציקלופדי של העולם**. הוצאת מפה, 2001.
- אייל זיסר. **בשם האב - בשאר אל-אסד: שנים ראשונות בשלטון**. אוני' ת"א, 2004.
- אייל זיסר. **פניה של סוריה**, ת"א: הקיבוץ המאוחד ומרכז משה דיין, 2003.
- איתמר רבינוביץ'. **חבלי שלום - ישראל והערבים 1948-2003**. הוצאת דביר, 2004.
- איתן הבר. **שנת היונה - הסיפור מאחורי השלום**. הוצאת זמורה, 1980.
- אלברט חוראני. **היסטוריה של העמים הערביים**, תל אביב: דביר, תשנ"ו 1996.
- אלון ליאל. **דמו-אסלאם - משטר חדש בתורכיה**. הקיבוץ המאוחד, 2003.
- אלון ליאל. **תורכיה, צבא אסלאם ופוליטיקה**, ת"א: הקיבוץ המאוחד, 1999.
- אלי אבישר. **התהום - מה באמת מפריד בינינו לבין העולם הערבי?** הוצאת אגם, 2011.
- אלי פלינט. **נסיכויות המפרץ הפרסי**, ירושלים: מרכז ההסברה, 1980.
- אמיר טאהירי. **רוחאללה ח'ומייני והמהפיכה האסלאמית**, ת"א: עם עובד, 1985.
- אמנון קרטין, יוסף גלס, אופירה גל. **המזרח התיכון בפחת המאה ה-21**, ת"א: מט"ח, 2003.
- אפרים הררה. **ג'האד בין הלכה למעשה**. הוצאת כנרת, 2009.
- אריה שמואלביץ'. **תורכיה במאה העשרים בין מודרניזציה למסורת**. האוניברסיטה המשודרת, 1997.
- בוטרוס ראלי. **הדרך לשלום מקהיר לירושלים**. הוצאת ידיעות אחרונות, 2000.
- בליי ונ. תורן (עורכים). **חזבאללה - על הארגון, אידיאולוגיה, פעילות ויחס לישראל**, מרכז ההסברה (משרד רה"מ - מדינת ישראל), 2002.
- בנג'אמין שבדרן. **נפט המזה"ת - ברכה ואיום**. עם עובד, 1975.
- ברנרד לואיס. **הערבים בהיסטוריה**. הוצאת דביר.
- גיא אביעד. **לקסיקון חמאס**, באתר מל"מ: [http://www.terrorism-info.org.il/malam\\_multimedia/Hebrew/heb\\_n/html/hamas\\_031.htm](http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/Hebrew/heb_n/html/hamas_031.htm)
- ג'קי חוגי. **אלף לילה. קום. - העולם הערבי היום**. הוצאת כנרת, 2009.
- דוד מנשרי. **איראן במהפיכה**, ת"א: הקיבוץ המאוחד, 1995.
- דוד מנשרי. **איראן: בין אסלאם ומערב**, ת"א: האוניברסיטה המשודרת ומשרד הביטחון, 1996.
- דפנה אפרת (עורכת). **האסלאם: מבוא להיסטוריה של הדת**, רעננה: או"פ.
- היו קנדי. **מחמד והח'ליפות - המזה"ת המוסלמי במאות השישית - האחת עשרה**. מוסד ביאליק, 2001.
- חוה לצרוס-יפה. **אסלאם-יהדות, יהדות-אסלאם**, ת"א: האוניברסיטה המשודרת ומשרד הביטחון, 2003.

- חוה לצרוס-יפה. **פרקים בתולדות הערבים והאסלאם**, ירושלים: מאגנס, 1967.
- חוה לצרוס-יפה. **פרקים בתולדות הערבים והאסלאם**, ת"א: רשפים, 1975.
- חיים אופז (עורך). **חמאס - תנועת ההתנגדות האסלאמית והאמנה**, מרכז ההסברה (משרד החינוך - מדינת ישראל), 1992.
- יאיר פישמן. "מעמד ירושלים באסלאם", **הביטאון למורים לערבית ולאסלאם**, ירושלים: משרד החינוך והתרבות, 32, 11-23.
- **יהודים ומוסלמים בארצות האסלאם, מורכבות רב-גונית**, ירושלים: מכון בן-צבי, 1996.
- יוסוף מסעב חסן. **בן החמאס - סיפור בנו של מנהיג החמאס שהפך לסוכן שב"כ**. מודן, 2010.
- יוסי אולמרט. **מיעוטים במזרח התיכון, אוניברסיטה משודרת, הוצאת משרד הביטחון**, 1986.
- יוסף נבו. **ירדן, החיפוש אחר זהות**, רעננה: אוניברסיטה פתוחה, 2005.
- ירון צור. **סיפורי תרבות**, ירושלים: מרכז זלמן שז"ר, 2003.
- **ירושלים לדורותיה**, תל-אביב: או"פ, 1994 [יחידות 5, 7, 8, 9].
- **לחיות בארץ הקודש - להכיר ולכבד**, תל-אביב: מט"ח, 2000.
- מאיר זמיר. **כינונה של לבנון המודרנית**, ת"א: מהב"ט ומערכות, 1993.
- מאיר חטינה. **האחים המוסלמים - חזון דתי במציאות משתנה**. הקיבוץ המאוחד, 2012.
- מאיר יעקב. **מחקרים בהתהוות האסלאם**. מאגנס, 1999.
- מחמוד יזבק. "תהליכי שינוי ומבנים חברתיים בשכם, בנצרת ובחיפה (1914-1950)", **המזרח החדש**, מ"א, תש"ס (2000), 29-40.
- מייקל קוק. **מוחמד**, ירושלים: מוסד ביאליק, סדרת מבואות, 2001.
- מיכאל לקר, **מחמד והיהודים**. ירושלים: מכון בן צבי, 2014.
- מירי שפר. **אסלאם - מבוא קצר**, תל-אביב: אוניברסיטת ת"א והוצאת מפה, 2006.
- מלקולם יאפ. **המזרח הקרוב למן מלחמת העולם הראשונה**, ירושלים: מוסד ביאליק, 2000.
- **מעיל תשבץ**, ירושלים: משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכניות לימודים, 1998.
- מרטין גילברט. **אטלס הסכסוך הערבי-ישראלי**. משרד הביטחון, 1995.
- משה ז"ק. **חוסיון עושה שלום - שלושים שנה ועוד שנה בדרך אל השלום**. הוצאת בר אילן, 1996.
- משה מעוז. **סוריה**, דע את המזה"ת, ירושלים: משרד החינוך ומרכז ההסברה, 1992.
- משה שרון. "כיצד צמחה הדת הבהאית מתוך האסלאם השיעי?", **בטאון המורים לערבית ואסלאם**, 31, ע"ע 15-18.
- משה שרון. **הדת הבהאית וכתב הקודש שלה: הספר הקדוש ביותר**. ירושלים: כרמל, 2005.
- נואל אלסעדאוי. **מאוחר הרעלה - נשים בעולם הערבי**. שפי פז, 1988.
- נחמן טל. **עימות מבית: התמודדות מצרים וירדן עם האסלאם הקיצוני**, ת"א: פפירוס, 1999.
- נסים דנה. **הדרוזים בישראל בין מסורת העבר לאתגרי העתיד**. משרד החינוך, 2000.
- נסים קטרי ומשה שוורצבוים. **לבנון**, דע את המזה"ת, ירושלים: משרד החינוך ומרכז ההסברה, 1993.



- עוזד גרנות. **היום בו נרצח סאדאת**. הוצאת מעריב, 1984.
- עוזי רבי. **זמן איראן**, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 2008.
- עוזי רבי. **סעודיה: ממלכת נפט במבוכי הנפט והפוליטיקה**, רעננה: או"פ, 2007.
- עפרה בנג'ו. **נשים במזה"ת - בין מסורת לשינוי**. אונ' ת"א, 2004.
- פכרי בסול, "מעמד האישה באסלאם" [מאמר].
- שאול משאל. **זמן חמאס - אלימות ופשרה**. ידיעות אחרונות, 2005.
- שאול שי. **טרור בשליחות האמאם - 20 שנות טרור שיעי**. המרכז הבינתחומי, 2001.
- שיף ויערי. **מלחמת שולל**. שוקן, 1984.
- **תולדות היהודים בארצות האסלאם**, ירושלים: מרכז זלמן שז"ר, 1981.